

MUHASEBE FİNANSMAN ALANINDA LİSANSÜSTÜ EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN DANIŞMANLARI İLE ARASINDAKİ İLİŞKİ STİLLERİ

Relationship Styles between Graduate Students in Accounting Finance and Their
Advisor

Araştırma Makalesi

Şeyda BELİK¹

Utku ŞENDURUR²

Gönderim Tarihi: 22.01.2023

Kabul Tarihi: 26.07.2023

ÖZ Akademik kariyer hedefleyen öğrenciler bu kariyerlerini, ilk olarak yüksek lisans programı, devamında ise doktora programı ile gerçekleştirirler. Bu süreçte verimliliğin istenilen düzeyde olmasını sağlayan en büyük faktörlerden biri danışman ve öğrenci arasındaki ilişkidir. Bu çalışmada muhasebe ve finansman alanında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin danışmanları ile arasındaki ilişki stilleri incelenmiştir. Bu bağlamda 136 öğrenci ve 60 danışmana anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen verilere içerik analizi uygulanmış, ayrıca uygun örneklem sayısına sahip gruplar arasında fark testleri de yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre hem danışmanlar, hem de öğrenciler akademik desteğin yanı sıra, duygusal ve manevi desteği de kapsayan pastoral (manevi) ilişki stilini benimsemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Eğitim, Öğrenci, Danışman, İlişki Stilleri

JEL Sınıflandırması: M40, M41, I23

ABSTRACT Students aiming for an academic career pursue this career first with a master's program and then with a doctoral program. In this process, one of the biggest factors that ensures the productivity to be at the desired level is the relationship between the advisor and the student. In this study, the relationship styles of postgraduate students in accounting and finance with their advisors were examined. In this context, a questionnaire was applied to 136 students and 60 advisors. The data obtained from the questionnaires were subjected to content analysis, and difference tests were also conducted between the groups with the appropriate sample size. According to the results, both counselors and students have adopted the pastoral (spiritual) relationship style, which includes emotional and spiritual support as well as academic support.

Keywords: Graduate Education, Student, Advisor, Relationship Styles

JEL Classification: M40, M41, I23

¹ **Sorumlu Yazar:** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı, seydabelik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2892-936X

² Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, usendurur@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8303-4315

1. GİRİŞ

Lisansüstü eğitim gören öğrencilerin içinde bulunduğu süreç, birçok farklı değişken tarafından etkilenmektedir. Şüphesiz ki bu değişkenlerden biri de öğrencilerin danışmanları ile arasında olan ilişkidir (Khosa vd., 2020: 2). Önceki araştırmalar, lisansüstü öğrenciler ve danışmanları arasındaki ilişkinin önemini ele alırken (Roach vd., 2019: 1245; Unda vd., 2018: 3103), bilindiği kadarı ile Türkiye’de bu konu ile ilgili çalışma yapılmaması, bu çalışmanın literatüre katkısını göstermektedir. Bu çalışma, ürün ve süreç arasındaki denge de dâhil olmak üzere, mevcut kurumsal baskıların lisansüstü eğitim üzerindeki etkisini keşfetmenin önemini ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili mevcut ampirik araştırmalar sınırlıdır (Wichmann-Hansen ve Herrmann, 2017: 357). Daha da önemlisi, lisansüstü eğitim ile ilgili gerekli yeterlilikler, eğitimleri tamamlama oranları ve öğrenci memnuniyeti ile ilgili olarak elde edilen veriler disiplinler arası farklılıklar gösterdiğinden (Wichmann Hansen ve Herrmann, 2017: 358) disipline özgü çalışmalara ihtiyaç vardır (Carroll, 2016: 7; Gardner, 2009: 383; McAlpine vd., 2009: 55; McGagh vd., 2016:1-126). Önceki araştırmalar danışmanlar ve lisansüstü öğrenciler arasındaki ilişkinin önemini gösterse de (Roach vd., 2019: 1243; Unda vd., 2018: 3104), öğrenci memnuniyeti hala bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir (Carroll, 2016:10; McGagh vd., 2016: 1-126).

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye’de lisansüstü öğrencilerin danışmanları ile arasında olan ilişkiyi incelemek ve bu ilişkinin muhasebe ve finansman lisansüstü eğitimine etkilerini belirlemektir. Muhasebe ve finans alanına eğilmenin başlıca sebebi, konu ile ilgili Dünya literatüründe az sayıda (Khosa vd., 2020: 2), Türk literatüründe ise hiçbir çalışmaya rastlanılamamış olunmasıdır. Bu çalışmada hem öğrencilerle hem de danışmanlarla görüşülmüş, tehditleri ve fırsatları belirlemek için ikili bakış açıları (Halbert, 2015: 26) dikkate alınmıştır.

Çalışmanın geri kalan bölümleri şu şekilde düzenlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’deki lisansüstü eğitim sürecini detaylandırırken, üçüncü bölüm öğrenciler ve danışmanlar arasındaki ilişki stillerini açıklamaktadır. Dördüncü bölüm araştırma veri setini ve yöntemini, beşinci bölüm bulguları ve altıncı bölüm sonuçları, çalışmanın sınırlılıklarını ve gelecekteki araştırmalar için önerileri sunmaktadır.

2. TÜRKİYE’DE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM SÜRECİ

İnsanlar var oldukları andan itibaren sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim gelişen ve değişen dünya ile birlikte insanlarda kendini geliştirme isteği meydana getirmektedir. İnsanlar yeni bir proje üretmek, icat geliştirmek, kitap yazmak, yeni bir makale yayınlamak istemektedirler. Eğitim-öğretim yenileşmede ve yeterli bilgiye sahip olmada önemlidir. Kendini bir alanda uzmanlaştırmak isteyen ve kariyer hedefi olan kişiler lisans eğitimini tamamladıktan sonra yüksek lisans ve doktora eğitimi sürecine dâhil olmaktadır.

Ülkemizde yüksek lisans eğitiminin tamamlanması 4 dönem (2 yıl), doktora eğitiminin tamamlanması 8 dönem (4 yıl) sürmektedir. Yüksek lisans programı tezli ve tezsiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tezsiz yüksek lisans öğrencilerin tez sunmak zorunda olmadığı, ders dönemlerinde alınan derslerden başarılı olup mezun olunan lisansüstü programıdır. Tezli yüksek lisans programı öğrencinin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgiye ulaşma, bilgiyi toplama, yorum ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını sağlamaktadır (YÖK, 2016).

Tezli yüksek lisans programının süresi bilimsel hazırlık süreci hariç, 2 yılda en geç 3 yılda tamamlanır. 2’nci yılın sonunda ders programında mevcut olan kredili derslerini ve seminer dersini başarıyla tamamlayamayan veya bu süre içerisinde yükseköğretim kurumunun belirlediği başarı koşulunu sağlayamayan; tez çalışmasında başarısız olan veya tez savunmasına girmeyen öğrencinin ilişiği kesilir (YÖK, 2016).

Yüksek lisans programında, her öğrenci için kendi üniversitesinin kadrosunda bulunan senatonun belirlediği şartları taşıyan akademisyenler arasından ders ve tez danışmanı atanır. Yükseköğretim

kurumunda belirlenen niteliklere sahip öğretim üyesi bulunmaması halinde üniversite senatosunun belirlediği ilkeler çerçevesinde enstitü yönetim kurulu tarafından başka bir yükseköğretim kurumundan öğretim üyesi danışman olarak seçilebilir (YÖK, 2016). Tez çalışmasının niteliğinin birden fazla tez danışmanı gerektirdiği durumlarda atanacak ikinci tez danışmanı, üniversite kadrosu içinden veya dışından en az doktora derecesine sahip kişilerden seçilir (YÖK, 2016). Muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans yapan öğrenciler, uzmanlık alan dersi, seminer ve tezi belirlemiş olduğu öğretim üyesinden alır. Eğer öğrencinin tez danışmanı atanmamışsa, atama anabilim dalı başkanlığınca yapılır. Yüksek lisans tez savunmasını başarılı bir şekilde tamamlayan öğrenciler doktora programına başvuru yapabilirler.

Doktora eğitimini başarıyla tamamlayan öğrenciler doktor unvanını almaktadır. Doktora akademinin en üst seviyesinde yer almaktadır. Muhasebe ve finansman alanında doktora eğitimi almak isteyenlerin amacı bilim insanı olmak, akademik çalışmalar yapmak ve bilgi üretmektir. Doktora programı, bilimsel hazırlıkta geçen süre hariç tezli yüksek lisans derecesi ile kabul edilenler için sekiz yarıyıl olup azami tamamlama süresi on iki yarıyıl; lisans derecesi ile kabul edilenler için on yarıyıl olup azami tamamlama süresi on dört yarıyıldır (YÖK, 2016).

Doktora eğitim süreci ders dönemi, yeterlilik sınavı ve tez dönemi olmak üzere 3 aşamada sınıflandırılır. Ders dönemi bazı üniversitelerde iki yarıyıl (1 yıl) bazı üniversitelerde dört yarıyıl (2 yıl) sürmektedir. Ders dönemini başarı ile tamamlayan öğrenci alanında yeterlilik sınavına girmektedir. Yeterlilik sınavını başarıyla geçtikten sonra öğrenci tez önerisi sunar. Tez önerisi kabul edilirse, öğrenci tez yazmaya başlayabilir. Tez yazım süreci boyunca tez izleme komitesi ile belirlenen zamanlarda tez çalışmasının ilerleyişi hakkında bilgi verilir. Doktora programında tez danışmanı en geç ikinci yarıyılın sonuna kadar atanır. Ülkemizde danışman atanması üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir. Bazı yükseköğretim kurumlarında ders döneminde farklı, tez döneminde farklı danışman atanmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının bazılarında ise ders dönemi başında verilen danışman tez danışmanı olarak devam ettirilir.

3. İLİŞKİ STİLLERİ

Akademik kariyer hedefleyen öğrenciler bu kariyerlerini, ilk olarak yüksek lisans programı, devamında ise doktora programı ile gerçekleştirirler. Bu süreçte verimliliğin istenilen düzeyde olmasını sağlayan en büyük faktörlerden biri danışman ve öğrenci arasındaki ilişkidir. Danışman ve öğrenci arasındaki ilişki her zaman istenilen gibi olamayabilir. Danışman-öğrenci arasında karakter farklılıkları, karşılıklı beklentilerin değişkenliği gibi nedenler yüksek lisans ve doktora sürecini etkilemektedir.

Yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrenciler ile danışmalar arasındaki ilişki stilleri sürecin başarılı ve zamanında tamamlanması için etkin bir rol oynamaktadır. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin danışmanlarıyla olan ilişki stili başarı sürecini etkilemektedir. Yüksek lisans ve doktora yolculuğundaki öğrencilerin danışmanlarıyla aralarındaki ilişki stili öğrencinin kaliteli araştırmalar yapması, dergilere yayın göndermesi, yeni bilginin üretilmesi gibi konularda etkilidir (Halbert,2015: 31). Muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi almak isteyen öğrenciler için de bu süreç geçerlidir.

Muhasebe sözlü iletişim en yoğun olduğu alanlardan biridir. İletişim şekli kurulan ilişkilerin varoluş sebebidir. Kişiler arası iletişimde algılar ve beklentiler arasında farklılıklar olabilir. Danışman ve öğrenci arasında gerçekleşen iletişim şekli ilişki stiline belirlenmesinde yer alan önemli faktörlerden biridir. İlişki stilleri, akademik kariyer hedefleyen öğrencilerin eğitimlerini başarılı ve zamanında tamamlayabilmelerinde etkilidir. Muhasebe alanında beceri eğitimi, kişilerin eğitim aşamasında ve sonrasında yerine getirmesi gereken önemli bir aşamadır (Uzay, 2005: 71). Bu aşamaların ilerleyiş şeklinin nasıl gerçekleşeceğinde ilişki stillerinin önemli bir yer edindiği varsayılmaktadır.

Avustralya ve Yeni Zelanda'da yapılan araştırmalar (Roach vd., 2019: 1243; Unda vd., 2018: 3103), danışman ve öğrenci arasındaki ilişki stiline öğrencinin akademik kariyer hedeflerini

belirlerken etkili olduğunu göstermektedir. İlişki stilleri 4 kategoride incelenmektedir (Khosa vd., 2020: 4).

Manevi (pastoral) ilişki stili, öğrencilerin araştırmalarını yönetmede kişisel ve duygusal desteğe ve ilgiye ihtiyaç duyabileceğini varsaymaktadır (Taylor ve Beasley, 2005: 69). Danışman-öğrenci arasında duygu ve düşünceler açıkça ifade edilmektedir. Danışman-öğrenci arasında güven, samimi önyargısız etkili bir iletişim mevcuttur. Öğrencinin talep ettiği ihtiyaç temelinde danışman daha etkin bir rol üstlenmektedir.

Anlaşılmalı ilişki stili, yüksek motivasyona sahip olması, örnek yönetim ve kişiler arası becerilere sahip olması gereken danışman ve öğrenciler için daha uygundur (Gatfield, 2005: 313). Yapılan araştırmalar, danışman ve öğrencilerin rollerini vurguladıklarını, öğrencilerin yolculuklarını kontrol altına almaları gerektiğini danışmanların deneyim ve bilgileriyle hareket ettikleri konusunda fikir birliğine vardıklarını göstermektedir. Danışman kariyeri boyunca edindiği bilgi, beceri ve deneyimleri doğrultusunda öğrencisine rehberlik eder. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu desteği ve başarısı için yeteneklerini keşfetme fırsatı verir. Amaç balık vermek değil, insanlara balık tutmayı öğretmektir.

Yönlendirici ilişki stili, öğrencilerin araştırma projelerini yönetmek için desteğe ihtiyaç duyduklarını, ancak danışmanlarının kişisel ihtiyaçlarına yardımcı olmadıklarını varsayar (Taylor ve Beasley, 2005: 71). Bu stile göre danışmanlar, Yüksek lisans, doktora öğrencilerinin gerekli beceri ve bilgiyi kendileri edinmeleri gerektiğine inanır. Ancak danışmanlar, öğrencilerin projelerini yönetmek için mücadele ettikleri zaman belirsizliği en aza indirmek için daha fazla destek sunmaya isteklidirler. Bu ilişki stiline dayanan süreçte, danışmanın az desteklediği öğrencinin çok çalıştığı görülür. Öğrencinin danışmandan yeterli desteği görmemesi sürecin uzamasına neden olabilir.

Müdahalesiz ilişki stili yaklaşımında, danışmanlar yönerge dışı olarak nitelendirir ve yüksek düzeyde kişisel etkileşime tabi değildir. Bu nedenle kayıtsız ve ilgisiz görünmektedir (Gatfield, 2005: 315). Danışmanın öğrenciye sağladığı sınırlı destek sorunlara neden olabilir. Öğrencinin yeterli desteği görmemesi verimliliği düşürmekte ve zaman baskısı oluşturmaktadır.

Muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrenci ve danışman arasında görülen farklılıklar ve karakterlerde görülen değişiklikler, çalışmaların sürecini etkilemektedir (Wichmann -Hansen ve Herrmann, 2017: 360). Muhasebe ve finansman alanında danışman-öğrenci stillerinde verimlilik, araştırma kapsamının daralmasına odaklanma, dergi sıralamasının akademik performansın değerlendirilmesi, akademik görev süresi ve terfi konularında etkisi ortaya çıkmaktadır (Carmona, 2006: 244; Khalifa ve Quattrone, 2008: 67). Yüksek lisans ve doktora derecelerinde ilerleme kaydetmek için yazılan makaleler, dergi yayınları etkilidir. Bu sürecin ilerlemesinde ilişki stillerinin belirleyiciliği fazladır (Khosa vd., 2020: 5).

Muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrenciler arasındaki ilişki stilleri kariyer hedeflerini yönlendirmektedir. Bu nedenle tez danışmanı eğitim hayatında önemli rol oynamaktadır. Danışman ile öğrenci arasında usta-çırak ilişkisi mevcuttur. Öğrencinin danışmanıya ne kadar sıklıkla bir araya geleceği, tezini bitirmeden önce kaç makale yayınlanacağı, tez döneminin verimli ve zamanında gerçekleşmesinde ilişki stilleri kilit görevi görmektedir (Khosa vd., 2020: 5). Literatüre baktığımız zaman ülkemizde muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrencileri ile danışmanlar arasındaki ilişki stilini inceleyen herhangi bir akademik çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın bu yönüyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Çalışmada muhasebe finansman alanında lisansüstü eğitim gören öğrenciler ve bu alan ile ilgili eğitim veren danışmanlara anket uygulanmıştır. Araştırmada bu ilişki stilleri tek tek açıklanmış ve bu sürecin etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler bir paket programa aktarılıp frekans ve yüzde dağılımı ile ortalamalar gibi istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Anket sorularına tek tek bakılıp gruplar arası anlamlı bir fark olup olmadığını gösteren farklılık analizleri (t-testi ve ANOVA) de yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan anket soruları Khosa vd.'nin (2020) çalışmalarında

kullandıkları görüşme sorularından uyarlanarak hazırlanmıştır. Ayrıca bu çalışma için Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 28.06.2021 tarihli ve 168 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler, Türkiye'de muhasebe ve finansman alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrenci ve akademisyenlere tesadüfi örnekleme yöntemi ile online anket uygulanarak elde edilmiştir. Zaman kısıtı nedeni ile 60 danışman ve 136 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Öğrenci-danışman ilişki stillerini belirlemek için, araştırmaya katılan öğrencilere 4'ü demografik toplam 22; danışmanlara ise 4'ü demografik toplam 23 soru yöneltilmiştir. Anketle sorularında 5'li Likert ölçeği (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine yönelik yapılan analiz sonucuna göre, çarpıklık ve basıklık katsayıları -1,5 ile +1,5 (Tabachnick ve Fidell, 2013: 412) arasında gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum verilerin normal dağılım gösterdiğini ve çalışmada gruplar arasında demografik değişkenlere göre fark analizlerinde parametrik testlerin kullanabileceğini ifade etmektedir. Anketler güvenilirlik analizi için yapılan Cronbach Alpha (α) analiz değeri ise öğrenci anketinde 0,813'tür. Bu değer 0,8 ve üzeri olduğu için, uygulanan anketin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir. Danışman anketinde ise Cronbach Alpha (α) analiz değeri 0,5 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,6'nın altında olduğu için anketin güvenilirliği düşüktür diyebiliriz. Bu nedenle 16 ve 18. Sorular çıkarılarak anketin güvenilirlik değeri 0,648'e çıkarılmıştır. Bu değer 0,6'nın üstünde olduğu için sosyal bilimlerde kabul edilebilir bir değer olarak görülür.

5. BULGULAR

Öğrencilerin ve danışmaların anket sorularına verdikleri cevaplara göre yapılan değerlendirmeler tabloların altında yer almaktadır. Ankete katılan öğrencilere ait demografik bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1

Öğrencilere ait demografik özellikler

<i>Cinsiyet</i>	Frekans	Yüzde
Kadın	76	55,9
Erkek	60	44,1
TOPLAM	136	100,0
<i>Yaş</i>	Frekans	Yüzde
21-25	59	43,4
26-35	64	47,1
36-45	10	7,4
46 ve üzeri	3	2,2
TOPLAM	136	100,0
<i>Eğitim Durumu</i>	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans yapıyor	87	64,0
Yüksek Lisans mezunu	16	11,8
Doktora yapıyor	24	17,6
Doktora mezunu	9	6,6
TOPLAM	136	100,0
<i>Eğitim Aşaması</i>	Frekans	Yüzde
Ders Dönemi	87	64,0
Tez Dönemi	15	11,0
Yeterlilik Dönemi	12	8,8
Mezun	22	16,2
TOPLAM	136	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %56'sı kadın, %44'ü ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Veri setinde cinsiyet bakımından dağılımın nerdeyse eşit olması yapılacak fark testlerinde bir avantaj sağlamaktadır. Öğrencilerin %90'dan fazlası 21-35 yaş aralığındadır. Öğrencilerin çok büyük bir kısmı halen yüksek lisans eğitimini sürdürmekte ve aynı zamanda da ders dönemindedir. Tablo 2'de danışmanlara ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2

Danışmanlara ait demografik özellikler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	26	43,3
Erkek	34	56,7
TOPLAM	60	100,0
Yaş	Frekans	Yüzde
26-35	11	18,4
36-35	32	53,3
45 ve üzeri	17	28,3
TOPLAM	60	100,0
Unvan	Frekans	Yüzde
Dr. Öğr. Üyesi	34	56,7
Doç. Dr.	13	21,7
Prof Dr.	13	21,6
TOPLAM	60	100,0
Danışmanlık Süresi	Frekans	Yüzde
1-5	35	58,3
6-10	10	16,7
11-15	5	8,3
16 ve üzeri	10	16,7
TOPLAM	60	100,0

Araştırmaya katılan akademisyenlerin %43'ü kadın, %57'si erkektir. Öğrencilerde olduğu gibi, akademisyenlerde de cinsiyet açısından dengeli bir dağılım vardır. Danışmanların yarısından fazlasının yaşı 26-35 aralığında, unvanları Dr. Öğr. Üyesi ve danışmanlık süreleri 1-5 yıl arasındadır. Bu da çalışmaya daha çok genç akademisyenlerin katıldığını göstermektedir.

Tablo 3

Öğrenci görüşleri

Sorular	Ortalama Puanlar
1. Yüksek lisans ve/veya doktora eğitimim boyunca danışmanımın desteğinden memnunum.	3,74
2. Danışmanımdan aldığım destek ihtiyaçlarımla örtüşür.	3,68
3. Danışmanımla yeterli sayıda ve sürede görüşme yaparız.	3,40
4. Danışmanım ona verdiğim materyalleri bir sonraki görüşmemize kadar okur ve faydalı geri bildirim sağlar.	3,73
5. Danışmanım bana eğitim sürem başından sonuna kadar hep aynı düzeyde ilgi gösterir.	3,59

Tablo 3'ün Devamı

Sorular	Ortalama Puanlar
6. Danışmanım bana eğitim sürem boyunca, artan dersler, yoğunluk ve diğer danışmanlık saatlerini bahane ederek azalan ve yetersiz bir ilgi gösterir.	2,80
7. Danışmanım literatür taraması, veri analizi gibi konularda yeterli desteği verir	3,76
8. Danışmanım okul hayatı dışında karşılaştığım problemlerle de ilgilenir. Bana manevi ve duygusal olarak destek verir.	3,17
9. Danışmanımın benim kişisel sorunlarıma yeterli desteği verir.	3,16
10. Danışmanın beni sadece bir bilim insanı olarak değil, bütün bir insan olarak önemser.	3,63
11. Danışmanım ihtiyacım olduğunda duygusal destek sağlar.	3,36
12. Danışmanım seçebileceğim herhangi bir kariyer yolunda beni destekler.	3,85
13. Şu anda aldığım danışmanlık desteği süreci daha iyi olabilirdi.	3,43
14. Eğitimime tekrar başlasam yine aynı danışmanla devam etmek isterim.	3,42
15. Danışmanımla aramdaki ilişki stilinin pastoral (manevi yol gösterici) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	3,85
16. Danışmanımla aramdaki ilişki stilinin anlaşmalı (danışman destekler, öğrenci çok çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	3,43
17. Danışmanımla aramdaki ilişki stilinin yönlendirici (danışman az destekler, öğrenci çok çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	2,91
18. Danışmanımla aramdaki ilişki stilinin müdahalesiz (danışman az destekler, öğrenci az çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	2,49

Ankete katılan öğrencilere danışmanları ile aralarındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla 5'li likert ölçeği kullanılarak toplam 18 soru sorulmuştur. Tabloda bulunan rakamlar öğrencilerin işaretlediği şıklara puan verilip (kesinlikle katılmıyorum=1, katılmıyorum=2, kararsızım=3, katılıyorum=4 ve kesinlikle katılıyorum=5), daha sonra bu puanların ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan öğrenciler danışmanlarından genel olarak ortanın üstü bir derecede (3,74) memnundur. Öğrenciler, danışmanlarının kendilerine, eğitim süresi boyunca, artan dersler, yoğunluk ve diğer danışmanlık saatlerini bahane ederek azalan ve yetersiz bir ilgi gösterdiği ifadesine katılmamaktadır (2,80). Ankete katılan öğrenciler, danışmanlarının kendilerine en çok literatür taraması ve veri analizi konularında yardımcı olduklarını söylemektedirler (3,76). Öğrenciler danışmanları ile aralarındaki ilişki stilinin yönlendirici (2,91) ve müdahalesiz (2,49) destek düzeyinde olmasından çok; pastoral (3,85) ve anlaşmalı (3,43) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünmektedirler. Pastoral ilişki stilinde danışmanların öğrencilere akademik çalışmaların yanı sıra duygusal ve manevi olarak da destek verdikleri bir ilişki türüdür. Ankete katılan öğrencilere göre danışmanları onlara akademik destek dışında manevi destek de vermektedir. Manevi desteğin olmadığı ama akademik desteğin yüksek olduğu anlaşmalı ilişki stilinin de puanı ortalamadan üstünde çıkmıştır. Ankete katılan öğrenciler danışmanlarının az desteklediği veya hiç desteklemediği yönlendirici ve müdahalesiz ilişki stilinin neredeyse var olmadığını belirtmişlerdir. Bu ilişki stillerinin ortalama puanları ortalamadan altında kalmıştır.

Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplara göre gruplar (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, eğitim aşaması) arası anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi için fark testleri (t-testi, ANOVA) de yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre cinsiyet grubunda istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunamazken ($p>0,05$), diğer gruplarda anlamlı farklar bulunmuştur. Fakat anlamlı fark bulunan gruplar içindeki örneklem sayısının oldukça az olması (3. 9. 10. 12. 16 kişi vb.) istatistiki olarak yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarabileceğinden, bu sonuçlara çalışmada yer verilmemiştir. Örneklem sayısı yeterli gruplar arasında ise anlamlı bir fark çıkmamıştır.

Tablo 4*Danışman görüşleri*

Sorular	Ortalama Puanlar
1. Danışmanı olduğum öğrencilerimin kalitesinden, performansından, zamanlamasından ve başarılarından memnunum.	3,25
2. Kariyerim boyunca danışmanlığını yaptığım öğrencilerle danışmanlık sürecinin kaliteli geçtiğini düşünüyorum.	3,68
3. Danışmanı olduğum öğrencileri özgürce seçebilirim.	2,58
4. Öğrencilerimle aramdaki ilişki stilinin pastoral (manevi yol gösterici) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	3,71
5. Öğrencilerimle aramdaki ilişki stilinin anlaşmalı (danışman destekler, öğrenci çok çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	3,23
6. Öğrencilerimle aramdaki ilişki stilinin yönlendirici (danışman yeterince destekler, öğrenci çok çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	3,47
7. Öğrencilerimle aramdaki ilişki stilinin müdahalesiz (danışman yeterince destekler, öğrenci az çalışır) destek düzeyinde kurulu olduğunu düşünüyorum.	2,75
8. Seçtiğim ilişki stilini tüm öğrencilerime uyguladım.	3,53
9. Her öğrenciye göre ayrı ilişki stili seçerim.	3,37
10. Öğrencilerimle kuracağım ilişki stilini, öğrencilerimle tartışarak belirlerim.	3,10
11. Öğrencilerimin bulunduğu eğitim aşamasına (ders dönemi/tez dönemi) göre sağladığım danışmanlık desteğini çeşitlendiririm.	3,76
12. Öğrencilerime en çok literatür taraması kısmında destek veririm.	3,08
13. Öğrencilerime en çok veri toplaması kısmında destek veririm.	3,18
14. Öğrencilerime en çok veri analizi kısmında destek veririm.	3,57
15. Öğrencilerime her aşamada geri dönüş yaparım ve düzeltme veririm.	4,21
16. Akademik işlerim çok yoğun olduğu ve fazla sayıda öğrencim olduğu için öğrencilerime çok sık geri dönüş yapamam.	2,10
17. Öğrencilerime sadece akademik destek değil, gerekirse manevi destek de veririm.	3,75
18. Öğrencilerime manevi destek vermenin danışmanın sorumluluğunda olmadığını düşünüyorum.	2,83
19. İleride danışmanlık sürecimi iyileştirmeyi düşünüyorum.	3,57

Araştırmadan ortaya çıkan sonuçlara göre danışmanlar, öğrencilerinin kalitesinden, performansından, zamanlamasından ve başarılarından orta düzeyde memnunnardır (3,25) Bu sonuca göre danışmanlar öğrencilerinden, öğrencilerin danışmanlarından memnun olduğu kadar bir düzeyde memnun değillerdir. Danışmanların çoğu (3,68), kariyerleri boyunca danışmanlığını yaptığı öğrencilerle danışmanlık sürecinin kaliteli geçtiğini düşünmektedir. Danışmanlar en çok veri analizi (3,57) konusunda öğrencilerine yardım ettiklerini söylemektedirler. Bu sonuç öğrencilerin verdikleri cevaplarla da uyumludur. Danışmanların büyük bir bölümü (4,21), öğrencilerine her aşamada geri dönüş yaptığını ve düzeltme verdiğini belirtmişlerdir. Bu, tüm anket soruları içerisinde ulaşılan en yüksek ortalama puandır. Bu cevaba paralel olarak, akademik işlerim çok yoğun olduğu ve fazla sayıda öğrencim olduğu için öğrencilerime çok sık geri dönüş yapamam ifadesi en düşük ortalama puanı (2,10) almıştır. Danışmanların şikayet ettiği bir konu ise danışmanı oldukları öğrencileri özgürce seçememesidir (2,58).

Danışmanların öğrenciler ile arasında kurduğu ilişki stili ise yine öğrencilere paralel olarak, pastoral ilişki stilidir (3,71). Danışmanlar müdahalesiz ilişki stilini benimsemezken (2,75); yönlendirici (3,47) ve anlaşmalı (3,23) stilini tercih edenler de orta düzeyde kalmıştır. Bu sonuçlara göre danışmanlar, öğrencilere akademik destek vermenin yanı sıra manevi ve duygusal destek de

vermek gerektiğini düşünmektedirler. Öğrencilerime manevi destek vermenin danışmanın sorumluluğunda olmadığını düşünüyorum ifadesine verilen cevaplara göre ortalama puanın 2,83 olması da bu sonucu desteklemektedir. Danışmanların çoğu (3,57) ileride verecekleri danışmanlık sürecini iyileştirmeyi düşündüğünü söylemektedir.

Ayrıca çalışmaya katılan danışmanların verdikleri cevaplara göre gruplar (cinsiyet, yaş, unvan, danışmanlık süresi) arası anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi için yapılması gereken fark testleri (t-testi, ANOVA), gruplardaki kişi sayısının azlığı nedeni ile sadece cinsiyet grubuna yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre anlaşmalı ilişki stilinde cinsiyet grupları arası anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Buna göre kadın danışmanlar (3,5) erkek danışmanlara (3) göre öğrencileri ile anlaşmalı ilişki stilini daha çok uygulamaktadırlar. Anketin diğer ifadelerine göre cinsiyet grupları arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$).

6. SONUÇ

Lisansüstü eğitimin zamanında ve başarılı bir şekilde tamamlanması için alınması gereken sorumlulukların üst düzey olduğu bir ortamda, muhasebe ve finans lisansüstü öğrencileri ile danışmanları arasındaki ilişki ve destek düzeyini araştıran bu çalışma, bir dizi danışmanlık stilini ortaya koymaktadır. Yapılan ankete verilen cevapların ortaya çıkardığı sonucu göre, hem öğrenciler hem de danışmanlar pastoral (manevi) ilişki stilini daha çok benimsemişlerdir. Bu sonuç, öğrencilerin araştırmalarını yönetmede kişisel ve duygusal desteğe ve ilgiye ihtiyaç duyabileceğini varsayan Taylor ve Beasley'in (2005) araştırma sonuçları ile uyumlu olsa da, yurt dışında yapılan ve daha çok yönlendirici ve anlaşmalı ilişki stillerinin varlığını anlatan çoğu çalışma (Orellana vd., 2016: 98; Lee, 2018: 275; Khosa vd., 2020), ile de uyumsuzdur. Bu çalışmalara göre, öğrenciler danışmanlarını öncelikle kolaylaştırıcı, öğretmen, destekçi ve yönetici olarak görürken, danışmanlar ise kendilerini eleştirmen, destekçi ve direktör olarak görür. Öğrencilere ve danışmanlara göre aralarında manevi bir ilişki olma zorunluluğu veya isteği yoktur (Khosa vd., 2020: 11). Bu çalışmada ise danışmanlar ve öğrenciler akademik yardımlaşmanın yanında duygusal ve manevi destek de almak veya vermek istemektedirler. Bu sonucun araştırmanın yapıldığı diğer ülkeler ve Türkiye arasındaki kültürel farklılıktan dolayı ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çalışmada, danışmanlar ile öğrencilerin eşit düzeyde olmasa da birbirlerinden memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca danışmanlar ve öğrencilerin hemfikir olduğu konular arasında, danışmanların en çok verilerin analizi konusunda öğrencilere yardım etmeleri ve öğrencilere daima geri bildirimde bulunmaları vardır. Danışmanlar öğrencilerini kendileri seçemediklerini, aynı şekilde öğrenciler de danışmanlarını kendilerinin seçemediklerini bildirmişlerdir. Danışmanların ve öğrencilerin tanıştıktan belirli bir süre sonra her iki tarafın onayıyla seçim yapmaları sağlandığında bu sorunun da çözüleceği düşünülmektedir. Danışmanların ileride danışmanlık sürecimi geliştirmeyi düşünüyorum ve öğrencilerin şu anda aldığım danışmanlık süreci daha iyi olabilirdi ifadelerine verdikleri cevapların ortalamaya yakın olması; muhasebe finansman alanında lisansüstü eğitim veren danışmanların, danışmanlık süreçlerini iyi bir yönde geliştirmeleri gerektiği sonucunu ortaya koyabilir.

Genel olarak, lisansüstü eğitim sürecinin doğası ve uygulamasına hem danışmanların hem de öğrencilerin bakış açısından ampirik kanıtlar sağlayan bu çalışma, danışman ve öğrencilerin aralarında uyguladıkları ilişki stillerine ilişkin sınırlı literatüre katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmanın sınırlılıkları, disipline özel odak nokta (muhasebe ve finansman), Türkiye bağlamına bir inceleme, örneklem sayısı ve zamandır. İleriki çalışmalarda örneklem sayısı artırılabilir ve derin görüşme veya yarı yapılandırılmış görüşme gibi veri toplama yöntemleri kullanılabilir ve farklı disiplinlerde de araştırmalar yapılabilir.

Beyan ve Açıklama / Disclosure Statement

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Funding

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

No funding to declare for this study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Bütün yazarlar eşit düzeyde katkı vermiştir.

All authors have contributed equally.

Etik Kurul İzni / Ethics Board Approval

Bu çalışma için Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 28.06.2021 tarihli ve 168 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Ethics Committee Approval was received for this study from Ağrı İbrahim Çeçen University Scientific Research Ethics Board (Approval Date: June 28, 2021; Approval Number: 168).

Bu Makaleye Atıf Vermek İçin / To Cite This Article: Belik, Ş. ve Şendurur, U. (2023). Muhasebe finansman alanında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin danışmanları ile ilişki stilleri. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 6(2), 67-77. <https://doi.org/10.52059/idaacmmd.1240498>

KAYNAKÇA

- Carmona, S. (2006). Performance reviews, the impact of accounting research, and the role of publication forms. *Advances in Accounting*, 22, 241-267.
- Carroll, D. (2016). *Postgraduate research experience 2015: A report on the perceptions of recent higher degree research graduates*. Graduate Careers Australia.
- Gardner, S. K. (2009). Conceptualizing success in doctoral education: Perspectives of faculty in seven disciplines. *The Review of Higher Education*, 32(3), 383-406.
- Gatfield, T. (2005). An investigation into PhD supervisory management styles: Development of a dynamic conceptual model and its managerial implications. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 27(3), 311-325.
- Halbert, K. (2015). Students' perceptions of a 'quality' advisory relationship. *Quality in Higher Education*, 21(1), 26-37.
- Khalifa, R., & Quattrone, P. (2008). The governance of accounting academia: Issues for a debate. *European Accounting Review*, 17(1), 65-86.
- Khosa, A., Burch, S., Ozdil, E., & Wilkin, C. (2020). Current issues in PhD supervision of accounting and finance students: Evidence from Australia and New Zealand. *The British Accounting Review*, 52(5), 1-15.
- Lee, A. (2008). How are doctoral students supervised? Concepts of doctoral research supervision. *Studies in Higher Education*, 33(3), 267-281.
- McAlpine, L., Pare, A., & Starke-Meyerring, D. (2009). *Disciplinary voices: A shifting landscape for English doctoral education in the twenty-first century*. Routledge.
- McGagh, J., Marsh, H., Western, M., Thomas, P., Hastings, A., Mihailova, M., & Wenham, M. (2016). Review of Australia's research training system: Final report. Australian Council of Learned Academies.
- Orellana, M. L., Darder, A., Perez, A., & Salinas, J. (2016). Improving doctoral success by matching PhD students with supervisors. *International Journal of Doctoral Studies*, 11, 87-103.
- Roach, A., Christensen, B. K., & Rieger, E. (2019). The essential ingredients of research supervision: A discrete-choice experiment. *Journal of Educational Psychology*. <https://doi.org/10.1037/edu0000322>. Advance online publication, 111(7), 1243-1260.

- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson.
- Taylor, S., & Beasley, N. (2005). *A handbook for PhD supervisors*. Routledge.
- Unda, L. A., Khosa, A., Burch, S., & Wilkin, C. (2018). Sustainability of the accounting and finance academic profession: Students' and supervisors' views about the PhD supervision process. *Accounting & Finance*, 60(3), 3103-3132. <https://doi.org/10.1111/acfi.12376>
- Uzay, Ş. (2005). Muhasebe mesleki stajyerlerinin sorunları ve beklentileri: Bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, 70-78.
- YÖK. (2016). Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21510&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Wichmann-Hansen, G., & Herrmann, K. J. (2017). Does external funding push PhD supervisors to be more directive? A large-scale Danish study. *Higher Education*, 74(2), 357-376.

